Betänkande LaUB 19/2018 rd─ RP 222/2018 rd

Lagutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av fängelselagen, häktningslagen, tvångsmedelslagen och 6 kap. 13 § i strafflagen

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av fängelselagen, häktningslagen, tvångsmedelslagen och 6 kap. 13 § i strafflagen (RP 222/2018 rd): Ärendet har remitterats till lagutskottet för betänkande.

Sakkunniga

Utskottet har hört
- lagstiftningsråd Juho Martikainen, justitieministeriet
- specialsakkunnig Anne Kohvakka, justitieministeriet
- polisöverinspektör Sami Ryhänen, inrikesministeriet
- regeringsråd Jenni Rantio, kommunikationsministeriet
- referendarieråd Anu Rita, Riksdagens justitieombudsmans kansli
- tingsdomare, avdelningsdirektör Mikko Jaatinen, Mellersta Finlands tingsrätt
- statsåklagare Leena Metsäpelto, Riksåklagarämbetet
- överinspektör Ari Juuti, Brottspåföljdsmyndigheten
- polisinspektör Anna-Riina Korteniemi, Polisstyrelsen
- avdelningschef Susanna Metsälampi, Transport- och kommunikationsverket
- specialsakkunnig Mari Österberg, Transport- och kommunikationsverket
- advokat Tuomas Turunen, Finlands Advokatförbund
- professor Sakari Melander.

Skriftligt yttrande har lämnats av
- Birkalands tingsrätt
- Hälsovårdsenheten för fångar
- Kriminaalihuollon tukisäätiö
- Suomen Ilmailuliitto - Finlands Flygförbund ry
- Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto, FiCom ry
- Vankilavirkailijain Liitto VVL ry
- professor Veli-Pekka Viljanen.

Betänkande LaUB 19/2018 rd

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att fängelselagen och häktningslagen kompletteras med bestämmelser som innebär att Brottspåföljdsmyndigheten får behörighet att ingripa i obemannade fordons och farkosters färd på ett fängelseområde och ovanför det. För att ingripa ska man enligt förslaget kunna använda en teknisk anordning som stör den radiosignal som fordonet eller farkosten använder.

Det föreslås även preciseringar av tvångsmedelslagens och strafflagens bestämmelser om förstärkt reseförbud och häktningsarrest.

Lagarna avses träda i kraft så snart som möjligt.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Det föreslås att fängelselagen (767/2005) och häktningslagen (768/2005) kompletteras med bestämmelser som innebär att Brottspåföljdsmyndigheten får behörighet att ingripa i obemannade fordons och farkosters färd på ett fängelseområde och ovanför det. För att ingripa ska man kunna använda en teknisk anordning som stör den radiosignal som fordonet eller farkosten använder.

Som det framgår av propositionsmotiven (RP, s. 4) föreskrivs det inte i dag om entydig behörighet för Brottspåföljdsmyndigheten att ingripa i obemannade fordons och farkosters färd på ett fängelseområde eller ovanför ett sådant.

I propositionen föreslås det dessutom att fängelselagens och häktningslagens bestämmelser om användning av fängsel preciseras så att en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten ska ha rätt att använda sig av en huva eller ett förband som avses förhindra spottning. Sådana redskap får inte användas med stöd av de gällande bestämmelserna (se RP, s. 4).

Det föreslås även preciseringar av tvångsmedelslagens (806/2011) och strafflagens bestämmelser om förstärkt reseförbud och häktningsarrest.

Sammantaget sett anser utskottet att propositionen behövs och fyller sitt syfte. Utskottet tillstyrker lagförslagen, men med följande synpunkter och ändringsförslag.

Ingripande i obemannade fordons och farkosters färd

Det viktigaste förslaget i propositionen är att Brottspåföljdsmyndigheten får behörighet att ingripa i obemannade fordons och farkosters färd på ett fängelseområde eller ovanför det. Bestämmelser om detta föreslås bli fogade till fängelselagen (lagförslag 1) och häktningslagen (lagförslag 2).

Enligt propositionen (RP s. 4) har användningen av olika slags obemannade fordon och farkoster ökat under de senaste åren, i synnerhet användningen av modellflygplan och obemannade luftfartyg. Detta har blivit ett nytt säkerhetshot för fängelserna, eftersom dessa anordningar kan använ-

das för att transportera otillåtna ämnen och föremål till fängelset. Sådan verksamhet förekommer redan i fängelserna. I takt med att anordningarna vinner terräng och blir billigare antas också risken för att de ska användas på ett sätt som äventyrar säkerheten i fängelserna öka. I dag är den rättsliga grunden för att ingripa i sådana fordons och farkosters färd bristfällig, och därför anses det i propositionen att det behövs en särskild behörighetsbestämmelse för Brottspåföljdsmyndigheten (se också RP, s. 14—15).

Lagutskottet anser att den behörighet som ska föreskrivas för Brottspåföljdsmyndigheten behövs och är motiverad. Det är viktigt att se till att myndigheterna kan hålla jämna steg med förändringarna i omvärlden och den tekniska utvecklingen.

Behörighetsbestämmelsen i 16 kap. 2 a § i fängelselagen (lagförslag 1) är tillämplig på alla obemannade fordon och farkoster. Enligt propositionsmotiven (RP, s. 21) omfattar tillämpningsområdet förutom i luftfartslagen avsedda modellflygplan och obemannade luftfartyg även fordon eller farkoster som färdas på land eller i vatten, såsom förarlösa åkdon. Tillämpningsområdet omfattar även fjärrstyrda miniatyrmodeller som används som leksaker. Tillämpningsområdet täcker således alla fordon och farkoster oberoende av deras storlek eller användningsändamål. Enligt motiven är det väsentliga att fordonet eller farkosten manövreras genom fjärrstyrning eller automatstyrning utan någon förare ombord.

Riksdagen har behandlat motsvarande behörighet också för försvarsmakten, gränsbevakningsväsendet och polisen. Lagutskottet noterar att behörigheten i fråga om dem har begränsats till att endast gälla de modellflygplan och obemannade luftfartyg som avses i 2 § 1 mom. 21 och 22 punkten i luftfartslagen.

Enligt uppgift till utskottet saknar det relevans för säkerheten i fängelserna om det handlar om fordon eller farkoster som rör sig i luften, på marken eller i vatten. Det största hotet består i att fordonen och farkosterna används för att transportera otillåtna ämnen eller föremål till fängelset. Här kan alla typer av fordon och farkoster komma i fråga. Det har gjorts försök att komma in på fängelseområden både med fordon och farkoster som rör sig i luften och med fordon som rör sig på marken.

Det största hotet utgörs i dag av obemannade luftfartyg. Lagutskottet anser dock efter att ha bedömt de uppgifter det fått att det till följd av den tekniska utvecklingen kunde uppstå en lucka i lagstiftningen om man begränsade möjligheterna att ingripa till endast en viss typ av trafik. Det skulle då vara oklart om och i så fall utifrån vilka bestämmelser man kunde ingripa i andra fordons och farkosters färd än sådana som klassificeras som obemannade luftfartyg. För den fordonsneutrala bestämmelsen talar enligt utskottet också det att behörighetsbestämmelsen har begränsats till obemannade fordons och farkosters färd på ett fängelseområde eller ovanför det. Till exempel polisens behörighet har inte begränsats på samma sätt.

Lagutskottet noterar också att det både i försvarsutskottets betänkande som gäller Försvarsmaktens behörighet (FsUB 1/2018 rd) och i förvaltningsutskottets betänkanden som gäller Gränsbevakningsväsendets och polisens behörighet (FvUB 16/2018 rd och FvUB 23/2018 rd) ansågs viktigt att i det fortsatta arbetet utreda en utvidgning av behörigheten till att gälla också andra fordon och farkoster än obemannade luftfartyg.

Av de orsaker som anges ovan anser lagutskottet att det är lämpligt och godtagbart att den föreslagna behörighetsbestämmelsen i 16 kap. 2 a § 1 mom. i fängelselagen är neutral och kan tillämpas på alla obemannade fordon och farkoster, på det sätt som framgår av momentet och motiveringen till det.

Utskottet anser utifrån de uppgifter det fått att också det begrepp som används i bestämmelsen, ”obemannade fordon och farkoster” är godtagbart. Enligt utskottets uppfattning beskriver det begreppet bäst de redskap som hör till behörighetens centrala tillämpningsområde, dvs. fjärrstyrda eller automatstyrda fordon och farkoster med den prestanda som krävs för att verksamhet som utgör en säkerhetsrisk för fängelserna över huvud taget ska vara möjlig. Med begreppet kan också avses sådana fordon och farkoster som rör sig i trafiken men i vilka det inte ens är möjligt att transportera människor samt så kallade miniatyrmodeller. Enligt lagutskottets uppfattning kan det inte utifrån det använda begreppet samt motiveringstexten i propositionen uppstå oklarhet om huruvida bestämmelsen kan tillämpas på något obemannat fordon eller någon obemannad farkost.

Enligt den föreslagna 16 kap. 2 a § i fängelselagen är en förutsättning för att ingripa i obemannade fordons och farkosters färd att fordonet eller farkosten olovligen kommer in på fängelseområdet eller in i luftrummet ovanför området. I princip är tröskeln alltså låg. Om ingripandet förutsätter användning av maktmedel eller att man tekniskt påverkar fordonets eller farkostens färd, är tröskeln högre.

Användning av maktmedel är möjlig i de ovannämnda situationerna på de villkor som anges i 18 kap. 6 § i fängelselagen. Det föreslagna 16 kap. 2 a § 2 mom. i fängelselagen innehåller bestämmelser om möjlighet att använda en teknisk anordning som inverkar på ett fordons eller en farkosts färd. I praktiken betyder detta att man stör den radiosignal som fordonet eller farkosten använder så att de inte kan styras in på fängelseområdet. Tröskeln i det föreslagna 16 kap. 2 a § 2 mom. i fängelselagen motsvarar i stor utsträckning tröskeln för användning av maktmedel i 18 kap. 6 § i den lagen.

Vid behandlingen av propositionen bedömde lagutskottet särskilt frågan om huruvida tröskeln för ingripande enligt 16 kap. 2 a § 1 mom. är för låg. Tröskeln är enbart bunden till att någon olovligen kommer in på fängelseområdet eller in i luftrummet ovanför området. Utskottet bedömde också om det är motiverat att binda förutsättningen för ingripande till att verksamheten sker olovligen.

Enligt uppgifter som lagutskottet fått från justitieministeriet hade förutsättningen för att ingripa i obemannade fordons och farkosters färd formulerats på ett annat sätt i det propositionsutkast som sändes på remiss. Enligt det skulle Brottspåföljdsmyndigheten ha haft rätt att tillfälligt omhänderta ett obemannat fordon eller en obemannad farkost på ett fängelseområde eller i luftrummet ovanför ett fängelseområde eller hindra dess användning eller annars ingripa i dess färd, om det skulle ha varit nödvändigt för att upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset.

Enligt uppgift till utskottet ansåg många av remissinstanserna att detta kriterium var för strängt. I den fortsatta beredningen ansågs det motiverat att lätta upp förutsättningarna för ingripande, eftersom det handlar om begränsade fängelseområden och bedömningen av ett potentiellt hot más-

te göras snabbt utifrån syn- eller kameraobservationer. I det här sammanhanget ansågs det dock inte möjligt att helt förbjuda obemannade fordons och farkosters färd på fängelseområden eller i luftrummet ovanför dem. Justitieministeriet uppger att bestämmelser om ett sådant förbud bör ingå i den allmänna transportlagstiftningen. Kriteriet i propositionen blev därför att ett obemannat fordon eller en obemannad farkost olovligen kommer in på ett fängelseområde eller in i luftrummet ovanför området.

Lagutskottet anser efter att ha bedömt de uppgifter det fått att det inte är motiverat att tröskeln för ingripande enbart ska vara bunden till att fordonet eller farkosten kommer in på ett fängelseområde eller in i luftrummet ovanför det. Då kan tröskeln bli oproportionerligt låg. Inte heller är det enligt utskottet en korrekt lösning att binda tröskeln till att olovligen komma in på ett område, eftersom detta kan orsaka oklarhet. Det beror bland annat på att propositionen inte innehåller några bestämmelser om att skaffa tillstånd, behörighet att bevilja tillstånd eller förutsättningar för tillstånd. Lagutskottet anser att tröskeln för ingripande i det föreslagna 16 kap. 2 a § 1 mom. i fängelselagen bör ändras, så att den inte är bunden till tillstånd. Tröskeln bör också annars höjas jämfört med det som föreslås i propositionen. Ett nödvändighetskriterium skulle dock innebära att tröskeln blir alltför hög i de situationer som avses i propositionen, menar utskottet.

Lagutskottet fäster uppmärksamhet vid att det i den gällande 2 § i 16 kap i fängelselagen föreskrivs att fångars bostadsrum kan övervakas för att upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset. Enligt 3 § i det kapitlet får säkerhetskontroll av fångar utföras för att tillgodose säkerheten, trygga ordningen eller skydda egendom. Enligt utskottet kan dessa åtgärder betraktas som sådana ingrepp i en persons rättigheter som är jämförbara med det som föreslås nu. Tröskeln för att vidta åtgärderna är emellertid relativt låg.

I ljuset av det som sägs ovan föreslår lagutskottet att *16 kap. 2 a § 1 mom.* i fängelselagen (lagförslag 1) ändras så att Brottspåföljdsmyndigheten för att upprätthålla ordningen eller säkerheten i fängelset eller för att skydda egendom har rätt att tillfälligt omhänderta ett obemannat fordon eller en obemannad farkost eller hindra dess användning eller annars ingripa i dess färd, om fordonet eller farkosten kommer in på fängelseområdet eller in i luftrummet ovanför området.

Enligt det föreslagna 16 kap. 2 a § 3 mom. i fängelselagen har Brottspåföljdsmyndigheten rätt att behandla radiokommunikation, förmedlingsuppgifter och lokaliseringsuppgifter som har samband med användningen av ett obemannat fordon eller en obemannad farkost, i syfte att ingripa i det obemannade fordonets eller farkostens färd, för att identifiera fordonet eller farkosten eller en del i dess helhetssystem och för att fastställa dess position. Uppgifter om radiokommunikation, förmedlingsuppgifter och lokaliseringsuppgifter ska utplånas utan dröjsmål efter åtgärden, om inte något annat föreskrivs i lag.

Regleringen i 3 mom. hänför sig till den ovannämnda, i samma paragraf föreslagna rätten för Brottspåföljdsmyndigheten att tillfälligt omhänderta ett obemannat fordon eller en obemannad farkost eller hindra dess användning eller annars ingripa i dess färd.

Som det sägs i motiven till lagstiftningsordningen (RP, s. 28—31) är lagförslaget av betydelse med avseende på skyddet för privatlivet, som garanteras i 10 § i grundlagen. I 10 § 4 mom. i

grundlagen anges när det genom lag kan föreskrivas om nödvändiga begränsningar i meddelandehemligheten.

Den föreslagna regleringen i 16 kap. 2 a § 3 mom. i fängelselagen motsvarar till sin ordalydelse i stor utsträckning den behörighet som en gränsbevakningsman har enligt 38 a § 3 mom. i gränsbevakningslagen (578/2005). Den bestämmelsen stiftades i vanlig lagstiftningsordning efter att grundlagsutskottet gett ett utlåtande om propositionen (GrUU 6/2018 rd). Grundlagsutskottet granskar visserligen inte i sitt utlåtande uttryckligen bestämmelsens grundlagsenlighet, trots att frågan behandlades i motiven till lagstiftningsordningen i propositionen (RP 201/2017 rd, s. 67).

Enligt en expert på författningsrätt som lagutskottet hört ska begränsningen av meddelandehemligheten inte bedömas i ljuset av begränsningsklausulen i grundlagens 10 § 4 mom. i den konstellation som avses i propositionen. Förslaget ingriper endast i mycket liten utsträckning i den i grundlagens 10 § tryggade hemligheten i fråga om förtroliga meddelanden. Enligt experten står det föreslagna 16 kap. 2 a § 3 mom. i fängelselagen inte i strid med den i grundlagens 10 § föreskrivna hemligheten i fråga om förtroliga meddelanden.

Användning av skydd som förhindrar spottning

I propositionen föreslås det att Brottspåföljdsmyndigheten ska ha behörighet att begränsa en fånges rörelsefrihet med skydd som förhindrar spottning. De gällande bestämmelserna möjliggör inte användning av skydd. Enligt uppgifter till utskottet kan det i fängelserna förekomma att en aggressiv fånge försöker spotta på anställda eller andra fångar. I dessa situationer måste man kunna hindra spottningen för att skydda andra personers hälsa och integritet.

Enligt propositionen tas det in en bestämmelse om skydd som förhindrar spottning i 18 kap. 2 § i fängelselagen i lagförslag 1. Skyddet är ett nytt medel som motsvarar handbojor och knippförband av plast. Kriterierna för att använda skyddet motsvarar således kriterierna för att använda handbojor och knippförband av plast.

Lagutskottet anser att en bestämmelse om möjlighet att använda skydd som förhindrar spottning behövs i lagen. När utskottet behandlade propositionen bedömde det särskilt om kriterierna för att använda skydd som förhindrar spottning borde preciseras till exempel så att skyddet bara kunde användas som ett sistahandsmedel i förhållande till övriga fängsel.

Utskottet konstaterar efter att ha bedömt de uppgifter det fått att kriterierna för användning av skydd som förhindrar spottning är jämförelsevis höga i den föreslagna bestämmelsen. Enligt 18 kap. 2 § i fängelselagen ska användningen av skyddet vara nödvändigt för att 1) förhindra rymning under transport, 2) tygla sådant våldsamt uppträdande som inte kan förhindras på något annat sätt och som kan äventyra fångens eller någon annans säkerhet eller orsaka betydande skada på egendom, 3) avvärja överhängande risk för våld, eller 4) säkerställa kroppsbesiktning.

Enligt detaljmotiven till propositionen (s. 24) ska skydd som förhindrar spottning i praktiken kunna användas med stöd av 1 mom. 2 eller 3 punkten i situationer där en fånge som uppträder aggressivt försöker spotta på andra.

Lagutskottet anser att skyddet kan betraktas som ett mer djupgående ingrepp i den personliga integriteten än exempelvis handbojor. Men de kriterier för att använda skyddet som anges i lagen kan anses vara tillräckligt stränga för att bestämmelserna ska vara godtagbara. Också användningen av skydd har på behörigt sätt begränsats till situationer där den är nödvändig. Lagutskottet anser att det är nödvändigt att ge utbildning och anvisningar om användningen av skyddet. Samtidigt ska det utfärdas närmare anvisningar om förfarandet vid bedömning av om skydd ska användas.

Lagutskottet anser inte heller att det är motiverat att föreskriva separat om att skyddet ska användas först i sista hand, efter andra fängsel. Det behövs inga sådana bestämmelser för att styra användningen av skyddet. I de situationer när bestämmelserna tillämpas är det motiverat att självständigt bedöma användningen av respektive fängsel utifrån de kriterier som föreskrivs i lagen. Enligt uppgifter till utskottet blir frågan om att använda skydd oftast aktuell först när man redan har satt handbojor på eller riktat andra maktmedel mot fången.

Utskottet noterar vidare att användningen av skydd också begränsas av i 18 kap. 2 § 2 mom. i fängelselagen. Enligt det momentet får fängsel inte användas längre än nödvändigt, och en läkare ska i mån av möjlighet höras i vissa situationer.

I ljuset av det som sägs ovan anser lagutskottet att den föreslagna bestämmelsen om användning av skydd som förhindrar spottning i 18 kap. 2 § 1 mom. i fängelselagen är godtagbar och korrekt.

Enligt propositionsmotiven (s. 25) ska redskapen vara sådana att de inte äventyrar den berörda personens hälsa eller hindrar hans eller hennes sinnesförnimmelser. De får endast förhindra att han eller hon spottar på andra. Utskottet understryker att när skydd används gäller det alltid att se till att användningen inte medför fara för fångens hälsa. Genom Brottspåföljdsmyndighetens anvisningar och utbildning bör man också se till att användningen av skydd inte äventyrar fångars hälsa och att en fånge alltid övervakas på behövligt sätt under den tid skyddet används.

DETALJMOTIVERING

1. Lag om ändring av fängelselagen

16 kap. Granskning av fängelselokaler och fångar

2 a §. Ingripande i obemannade fordons och farkosters färd. Paragrafen innehåller bestämmelser om ingripande i obemannade fordons och farkosters färd. Enligt 1 mom. har Brottspåföljdsmyndigheten rätt att tillfälligt omhänderta ett obemannat fordon eller en obemannad farkost eller hindra dess användning eller annars ingripa i dess färd, om fordonet eller farkosten olovligen kommer in på fängelseområdet eller in i luftrummet ovanför området.

Av de orsaker som anges ovan i allmänna motiveringen anser lagutskottet att det inte är motiverat att tröskeln för ingripande enbart ska vara bunden till att fordonet eller farkosten kommer in på ett fängelseområde eller in i luftrummet ovanför området. Inte heller är det enligt utskottet en korrekt lösning att binda tröskeln till att fordonet eller farkosten kommer in på ett område olovligen.

Lagutskottet anser att tröskeln för ingripande i paragrafens 1 mom. bör ändras så, att den inte är bunden till tillstånd. Tröskeln bör också i övrigt höjas jämfört med det som föreslås i propositionen.

I enlighet med det som sägs i allmänna motiven föreslår lagutskottet att *1 mom.* ändras så att Brottspåföljdsmyndigheten för att upprätthålla ordningen eller säkerheten i ett fängelse eller för att skydda egendom har rätt att tillfälligt omhänderta ett obemannat fordon eller en obemannad farkost eller hindra dess användning eller annars ingripa i dess färd, om fordonet eller farkosten kommer in på fängelseområdet eller in i luftrummet ovanför området.

19 kap. Anmälningar och lämnande av upplysningar

2 a §. Anmälan om ingripande i obemannade fordons och farkosters färd. Enligt paragrafen ska Kommunikationsverket underrättas om sådant ingripande i ett obemannat fordons eller en obemannad farkosts färd som skett med en i 16 kap. 2 a § avsedd teknisk anordning.

Kommunikationsverket ombildades till Transport- och kommunikationsverket vid ingången av 2019. Lagutskottet föreslår att ändringen beaktas i *2 a §* så att underrättelsen ska göras till Transport- och kommunikationsverket i stället för till Kommunikationsverket.

3. Lag om ändring av tvångsmedelslagen

2 kap. Gripande, anhållande, häktning och häktningsarrest

12 i §. Överträdelse av skyldigheter. I paragrafen föreskrivs det om förfarandet vid överträdelse av skyldigheter i fråga om häktningsarrest. Regeringen föreslår att paragrafen får ett nytt 5 mom. Momentet innehåller en bestämmelse där det sägs att om den som ålagts häktningsarrest låter bli att stå i kontakt med Brottspåföljdsmyndigheten på det sätt som myndigheten bestämmer, kan han eller hon hämtas till ett möte som Brottspåföljdsmyndigheten bestämt för att reda ut överträdelsen.

Lagutskottet noterar att det föreslagna 12 i § 5 mom. har ett samband med 12 c § 2 mom., som föreslås bli upphävt i propositionen. I det momentet föreskrivs att om den som ålagts häktningsarrest inte följer en uppmaning, får polisen gripa honom eller henne för att förpassa honom eller henne till fängelse. Den nämnda bestämmelsen i 12 c § hänför sig till inledande av verkställighet av häktningsarrest. Enligt detaljmotiven till 12 c § i propositionen (s. 25—26) upphävs bestämmelsen, och det föreskrivs närmare i 12 i §, som gäller överträdelse av skyldigheter, om hur den som ålagts häktningsarrest ska kunna hämtas till en enhet vid Brottspåföljdsmyndigheten för utredning av överträdelsen.

Utskottet konstaterar att det enligt ordalydelsen i 12 i § 5 mom. handlar om att den som ålagts häktningsarrest låter bli att stå i kontakt med Brottspåföljdsmyndigheten på det sätt som myndigheten bestämmer. I de situationer där verkställigheten inleds är det emellertid inte Brottspåföljdsmyndigheten som bestämmer om skyldigheten att stå i kontakt med myndigheten.

I ljuset av det som sägs ovan anser lagutskottet att området för hämtningsförfarandet bör preciseras enligt 12 i § 5 mom. så att det gäller alla överträdelser av skyldigheter. Hämtning kan då användas oavsett vilken skyldighet en person har överträtt, också skyldigheten att kontakta Brottspåföljdsmyndigheten för att ordna övervakning. Lagutskottet föreslår därför att formuleringen ”låter bli att stå i kontakt med Brottspåföljdsmyndigheten på det sätt som myndigheten bestämmer” i 12 i § *5 mom.* ersätts med formuleringen ”har brutit mot de skyldigheter han eller hon ålagts att fullgöra”.

11 kap. Särskilda bestämmelser

4 §. Närmare bestämmelser och föreskrifter. Paragrafen innehåller bestämmelser om utfärdande av närmare bestämmelser och föreskrifter. Till 1 mom. 6 punkten fogas ett bemyndigande att genom förordning av statsrådet utfärda bestämmelser om underrättelser om åtgärder i anknytning till häktningsarrest. Förslaget är samstämmigt med 3 punkten, som gäller reseförbud och förstärkt reseförbud. Bestämmelsen gör det möjligt att genom förordning av statsrådet utfärda bestämmelser om underrättelser mellan myndigheterna om åtgärder i anknytning till häktningsarrest.

Lagutskottet noterar att 1 mom. 9 punkten innehåller ett bemyndigande att genom förordning av statsrådet utfärda närmare bestämmelser om det förfarande som ska iakttas vid gripande och förpassande till fängelse i en situation som avses i 2 kap. 12 c § 2 mom. Det föreslås inte i propositionen att 11 kap. 4 § 1 mom. 9 punkten ska ändras eller upphävas.

Som det sägs i detaljmotiven till 12 i § ovan föreslås det i propositionen att den bestämmelse i 12 c § 2 mom. ska upphävas där det sägs att om den som ålagts häktningsarrest inte följer en uppmaning, får polisen gripa honom eller henne för att förpassa honom eller henne till fängelse. Därför anser lagutskottet att 11 kap. 4 § *1 mom. 9 punkten* inte längre behövs. Utskottet föreslår att 9 punkten *upphävs*. Detta kräver också ändringar i *ingressen* till lagförslag 3.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Lagutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner lagförslag 2 och 4 i proposition RP 222/2018 rd utan ändringar.

Riksdagen godkänner lagförslag 1 och 3 i proposition RP 222/2018 rd med ändringar. ***(Utskottets ändringsförslag)***

Utskottets ändringsförslag

1.

Lag

om ändring av fängelselagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i fängelselagen (767/2005) 16 kap. 9 § 4 mom. och 10 § 1 mom. samt 18 kap. 2 § 1 mom., av dem 16 kap. 9 § 4 mom. sådant det lyder i lag 735/2011 och 16 kap. 10 § 1 mom. sådant det lyder i lag 393/2015, och

fogas till 16 kap. nya 2 a och 8 a § och till 19 kap. en ny 2 a § som följer:

16 kap.

Granskning av fängelselokaler och fångar

2 a §

Ingripande i obemannade fordons och farkosters färd

Brottspåföljdsmyndigheten har för att upprätthålla ordningen eller säkerheten i ett fängelse eller för att skydda egendom rätt att tillfälligt omhänderta ett obemannat fordon eller en obemannad farkost eller hindra dess användning eller annars ingripa i dess färd, om fordonet eller farkosten ~~olovligen~~ kommer in på fängelseområdet eller in i luftrummet ovanför området.

Brottspåföljdsmyndigheten får i de situationer som avses i 1 mom. använda en teknisk anordning som inverkar på det obemannade fordonets eller den obemannade farkostens färd. Den tekniska anordningen får inte orsaka mer än ringa störningar i radiokommunikation eller annan kommunikation eller för ett allmänt kommunikationsnät. En anordning får användas om det är försvarligt med hänsyn till hur viktigt och brådskande uppdraget är, hur farlig det obemannade fordonets eller den obemannade farkostens verksamhet är, vilka resurser som står till förfogande samt med hänsyn till övriga omständigheter som är relevanta för en helhetsbedömning av situationen. Anordningen får användas endast så länge det är nödvändigt för att utföra åtgärden. Anordningen får användas endast av en tjänsteman som fått lämplig utbildning för detta.

Brottspåföljdsmyndigheten har rätt att behandla radiokommunikation, förmedlingsuppgifter och lokaliseringsuppgifter som har samband med användningen av ett obemannat fordon eller en obemannad farkost, i syfte att ingripa i det obemannade fordonets eller farkostens färd, för att identifiera fordonet eller farkosten eller en del i dess helhetssystem och för att fastställa dess po-

sition. Uppgifter om radiokommunikation, förmedlingsuppgifter och lokaliseringsuppgifter ska utplånas utan dröjsmål efter åtgärden, om inte något annat föreskrivs i lag.

8 a §

Hanteringen av omhändertagna obemannade fordon och farkoster

Ett obemannat fordon eller en obemannad farkost som har omhändertagits av Brottspåföljdsmyndigheten ska återlämnas till fordonets eller farkostens ägare, om ägaren är känd.

Brottspåföljdsmyndigheten kan trots 1 mom. överlämna fordonet eller farkosten till den behöriga myndigheten som har laglig grund för att hantera fordonet eller farkosten.

9 §

Förfarande och protokoll

— —

Protokoll, vars närmare innehåll anges genom förordning av statsrådet, ska föras över ingripande i obemannade fordons eller farkosters färd, kroppsvisitation, kroppsbesiktning och specialgranskning. Observationer om berusning och genomförande av säkerhetskontroll under transport ska antecknas på en blankett enligt ett formulär som fastställts av Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet.

10 §

Beslutanderätt

En tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning eller en tjänsteman som utför styrnings- eller övervakningsuppgifter beslutar om säkerhetskontroll av en fånge. En tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning eller, om saken inte tål uppskov, en tjänsteman som utför styrnings- eller övervakningsuppgifter beslutar om ingripande i obemannade fordons eller farkosters färd, om kroppsvisitation av en fånge och om kontroll av drogfrihet.

— —

18 kap.

Säkerhetsåtgärder och användning av maktmedel

2 §

Användning av fängsel

En fånges omedelbara rörelsefrihet får begränsas med handbojor, knippförband av plast, skydd som förhindrar spottning eller andra motsvarande medel, om det är nödvändigt för att

1) förhindra rymning under transport,

2) tygla sådant våldsamt uppträdande som inte kan förhindras på något annat sätt och som kan äventyra den häktades eller någon annans säkerhet eller orsaka betydande skada på egendom,
3) avvärja överhängande risk för våld, eller
4) säkerställa kroppsbesiktning.

— —

19 kap.

Anmälningar och lämnande av upplysningar

2 a §

Anmälan om ingripande i obemannade fordons och farkosters färd

Transport- och kommunikationsverket ska underrättas om sådant ingripande i ett obemannat fordons eller en obemannad farkosts färd som skett med en i 16 kap. 2 a § avsedd teknisk anordning.

_____

Denna lag träder i kraft den 20 .

_____

2.

Lag

om ändring av häktningslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i häktningslagen (768/2005) 13 kap. 2 § 1 mom. och
fogas till 11 kap. en ny 2 a § som följer:

11 kap.

Granskning av fängelselokaler och häktade

2 a §

Ingripande i obemannade fordons och farkosters färd

Vid verkställighet av häktning tillämpas vad som i 16 kap. 2 a, 8 a, 9 och 10 § i fängelselagen föreskrivs om ingripande i obemannade fordons och farkosters färd.

13 kap.

Säkerhetsåtgärder och användning av maktmedel

2 §

Användning av fängsel

En häktads omedelbara rörelsefrihet får begränsas med handbojor, knippförband av plast, skydd som förhindrar spottning eller andra motsvarande medel, om det är nödvändigt för att

1) förhindra rymning under transport,

2) tygla sådant våldsamt uppträdande som inte kan förhindras på något annat sätt och som kan äventyra den häktades eller någon annans säkerhet eller orsaka betydande skada på egendom,

3) avvärja överhängande risk för våld, eller

4) säkerställa kroppsbesiktning.

— —

_____

Denna lag träder i kraft den 20 .

_____

3.

Lag

om ändring av tvångsmedelslagen

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i tvångsmedelslagen (806/2011) 11 kap. 4 § 1 mom. 9 punkten, sådan den lyder i lag 101/2018,

ändras ~~i tvångsmedelslagen (806/2011)~~ 2 kap. 12 c § 2 mom., 12 g § 1 mom. 1 punkten och 12 i §, 5 kap. 5 § 3 och 4 mom. samt 11 kap. 4 § 1 mom. 6 och 8 punkten, sådana de lyder i lag 101/2018, samt

fogas till 2 kap. en ny 12 k § som följer:

2 kap.

Gripande, anhållande, häktning och häktningsarrest

12 c §

Avgörande om häktningsarrest

— —

Brottspåföljdsmyndigheten ska underrättas om ett avgörande som gäller åläggande av häktningsarrest och om delgivningen av avgörandet. Om den som ålagts häktningsarrest är på fri fot och han eller hon inte är närvarande när avgörandet om häktningsarrest meddelas, ska domstolen delge avgörandet om häktningsarrest med iakttagande av något av de bevisliga delgivningssätt som avses i 11 kap. i rättegångsbalken.

— —

12 g §

Allmänna skyldigheter för den som ålagts häktningsarrest

Den som ålagts häktningsarrest ska

1) iaktta de skyldigheter som anges i domstolens avgörande om häktningsarrest och omedelbart kontakta Brottspåföljdsmyndigheten för att övervakningen av häktningsarresten ska kunna ordnas,

— —

12 i §

Överträdelse av skyldigheter

Om Brottspåföljdsmyndigheten utifrån sin utredning konstaterar att den som ålagts häktningsarrest lindrigt men utan i 12 h § 2 mom. avsett skäl har brutit mot de skyldigheter som han eller hon blivit ålagd att fullgöra, ger Brottspåföljdsmyndigheten honom eller henne en skriftlig varning. Beslut om att ge en skriftlig varning fattas av direktören för byrån för samhällspåföljder.

Om Brottspåföljdsmyndigheten utifrån sin utredning konstaterar att den som ålagts häktningsarrest trots en skriftlig varning eller annars grovt har brutit mot de skyldigheter han eller hon ålagts att fullgöra eller om han eller hon fortsätter sin brottsliga verksamhet, flyr eller börjar förbereda flykt, ska Brottspåföljdsmyndigheten utan dröjsmål underrätta polisen och åklagaren om saken. Den som ålagts häktningsarrest får anhållas och häktas, om han eller hon i andra fall än de som avses i 1 mom. bryter mot de skyldigheter som han eller hon ålagts att fullgöra eller fortsätter sin brottsliga verksamhet, flyr eller börjar förbereda flykt. I tiden för avtjänande av häktningsarrest inräknas inte tiden från början av det dygn då överträdelsen av skyldigheter skedde, den som ålagts häktningsarrest fortsatte sin brottsliga verksamhet eller flydde. Brottspåföljdsmyndigheten ska meddela åklagaren de uppgifter om avtjänande av häktningsarrest som behövs vid domstolsbehandlingen. Om ett ovillkorligt fängelsestraff som den som ålagts häktningsarrest dömts till redan har blivit verkställbart, får det genast verkställas.

Häktningsärenden och ärenden som gäller överträdelse av skyldigheter handläggs av tingsrätten. Tingsrätten är domför med ordföranden ensam. Ärendet får avgöras även om den som ålagts häktningsarrest är frånvarande.

Brottspåföljdsmyndigheten ska ge den som ålagts häktningsarrest tillfälle att bli hörd i samband med att den gör i 1 och 2 mom. avsedd utredning.

Om den som ålagts häktningsarrest har brutit mot de skyldigheter han eller hon blivit ålagd att fullgöra, kan han eller hon hämtas till ett möte som Brottspåföljdsmyndigheten bestämt för att reda ut överträdelsen. Polisen ska ge handräckning vid hämtningen. Beslut om hämtning fattas av en anhållningsberättigad polisman på begäran av Brottspåföljdsmyndigheten. Den som enligt beslutet ska hämtas får gripas och tas i förvar tidigast sex timmar före mötet.

12 k §

Efterlysning

Brottspåföljdsmyndigheten får efterlysa den som ålagts häktningsarrest för verkställighet av häktningsarresten, om den som ålagts häktningsarrest drar sig undan verkställigheten.

Beslut om efterlysning av den som ålagts häktningsarrest och om återkallande av efterlysning fattas av den verkställighetsansvarige enligt fängelselagen (767/2005) eller av en sådan tjänsteman vid verkställighetsenheten som förordnats av verkställighetsdirektören.

5 kap.

Reseförbud

5 §

Beslut om reseförbud

— —

Den som meddelas reseförbud ska ges en kopia av beslutet. Om han eller hon inte är närvarande när beslutet meddelas eller om en kopia av beslutet annars inte kan ges till honom eller henne vid den tidpunkten, får kopian postas under den adress som han eller hon har uppgett. Om den som meddelats förstärkt reseförbud är på fri fot och han eller hon inte är närvarande när beslutet om förstärkt reseförbud meddelas, ska domstolen delge beslutet om förstärkt reseförbud med iakttagande av något av de bevisliga delgivningssätt som avses i 11 kap. i rättegångsbalken.

Brottspåföljdsmyndigheten och polisen ska utan dröjsmål underrättas om ett beslut om förstärkt reseförbud och om delgivningen av beslutet.

11 kap.

Särskilda bestämmelser

4 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Genom förordning av statsrådet får närmare bestämmelser utfärdas om

— —

6) upprättande och behandling av och innehållet i de handlingar som hänför sig till häktningsarrest samt underrättelser om åtgärder i anknytning till häktningsarrest,

— —

8) innehållet i en underrättelse till åklagaren enligt 2 kap. 12 i § 2 mom. (Ny)

— —

_____

Denna lag träder i kraft den 20 .

_____

4.

Lag

om ändring av 6 kap. 13 § i strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i strafflagen (39/1889) 6 kap.13 § 1 mom., sådant det lyder i lag 102/2018, som följer:

6 kap.

Om bestämmande av straff

13 §

Avräkning av tiden för frihetsberövande och tiden för begränsning av friheten

Om någon döms till ett fängelsestraff på viss tid för en gärning på grund av vilken gärningsmannen har varit berövad friheten oavbrutet i minst ett dygn, ska domstolen avräkna tiden för frihetsberövandet från straffet eller anse frihetsberövandet som fullt avtjänat straff. Om någon döms till ett fängelsestraff på viss tid för en gärning på grund av vilken gärningsmannen har ålagts förstärkt reseförbud eller häktningsarrest som varar oavbrutet i minst två dygn, ska domstolen avräkna tiden för begränsningen av friheten från straffet så att ett förstärkt reseförbud eller en häktningsarrest i två dygn motsvarar en dag fängelse eller anse begränsningen av friheten som fullt avtjänat straff. Om antalet dagar som ska avräknas inte är delbart med två, avräknas inte den dag som blir över. Tiden för frihetsberövandet och tiden för begränsning av friheten räknas i dagar. De dagar när frihetsberövandena, det förstärkta reseförbudet och häktningsarresten började och upphörde ska anges i domen.

— —

_____

Denna lag träder i kraft den 20.

_____

Betänkande LaUB 19/2018 rd

Helsingfors 15.2.2019

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Kari Tolvanen saml
vice ordförande Eva Biaudet sv
medlem Eeva-Johanna Eloranta sd
medlem Katja Hänninen vänst
medlem Ari Jalonen blå
medlem Johanna Karimäki gröna
medlem Pia Kauma saml
medlem Suna Kymäläinen sd
medlem Hanna-Leena Mattila cent
medlem Ilmari Nurminen sd
medlem Veera Ruoho saml
medlem Ville Tavio saf.

Sekreterare var

utskottsråd Mikko Monto.